

LAPSET JUMALAN VALTAKUNNAN VARJOISSA

Veli-Matti Salminen: *YTT, tutkija,
Kirkon tutkimuskeskus*

Johanna Hurtig: *Taivaan taimet. Uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta. Vastapaino, Tampere 2013. 336 s.*

Johanna Hurtigin tutkimus *Taivaan taimet* jatkaa systemaattisella ja laajamittaisella tutkimusotteella aiheesta, jonka tekijän yhdessä Mari Leppäsen kanssa vuonna 2012 toimittama *Maijan tarina* nosti esiin. Lasten joutuminen seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi uskonnollisen yhteisön piirissä on ilmiö, jonka todellisuuteen on havahduttu toistuvasti sekä ulkomailla että Suomessa. Hurtig on valinnut tutkimuskohteekseen oman taustayhteisönsä, vanhoillislestadiolaisuuden. Evankelisluterilaisen kirkon herätysliikkeistä vanhoillislestadiolaisuus on ollut 2010-luvulla kenties eniten esillä julkisuudessa, kun liikkeen luurankoja, kuten 1970-luvun hoitokokouksia, on kammattu kaapista. Liikkeen perinteisiin ja uskoon vetoavat käsitykset syntyvyyden rajoittamattomuudesta sekä seurakuntaopista ovat törmänneet uudistustarpeisiin samalla kun väkivaltatapauksia on alkanut löytyä menneisyydestä ja nykyisyydestä.

Väkivallalle on tieteellisesti katsoen useita selitysmalleja. Hurtig tuo tutkimuksellaan esiin kontekstin merkityksen. Oletuksena siis on, että uskonnollinen yhteisö kontekstina vaikuttaa eri tavoin väkivallan tekoihin ja subjektiiviseen kokemiseen

kuin jokin muu tiivis yhteisö. Tutkimus hämmentää sitä tunnettua tosiasiaa, että vanhoillislestadiolaisuus on voimakkaasti perhekeskeinen ja lapset tervetulleeksi toivottava herätysliike, joka toiminnassaan korostaa turvattua lapsuutta ja ehjää kasvuympäristöä. Lasten hyväksikäyttöä voidaan hyvällä syyllä olettaa ilmenevän vanhoillislestadiolaisuuden sisällä vähemmän kuin useimpien muiden tiiviiden yhteisöjen keskuudessa. Kuitenkin vanhoillislestadiolaisuuden piirissä ilmenneiden tapauksien julkituominen kangertellee eikä niiden käsittelyyn löydy keinoja. Lisäksi väkivallan uhreilla on kokemuksestaan kertomisen tiellä esteitä ja lukkoja, joilla on väistämätön yhteys liikkeen toimintatapoihin ja opetukseen esimerkiksi anteeksiannosta.

Hurtigin tutkimuksen keskeisenä motivaationa on väkivallan ilmiön rakenteellisen perustan hahmottaminen ja sen myötä yhteisöllisten toimintamallien luominen väkivaltatyölle. Hurtig pohtii, onko vanhoillislestadiolaisuus yhteisö, joka toimintatapojensa ja perinteidensä takia mahdollistaa tai ei osaa estää väkivaltatapauksia sisäpiirissään. Pohdinta saa lisää pontta alleen, kun tutkija koettaa käydä aiheesta keskustelua liikkeen johdon kanssa. Mielipiteet ja toimintatavat näyttävät eriävän lähes kaikissa keskeisissä asioissa, jotka liittyvät hyväksikäyttötapusten selvittelyyn, tekijöiden vastuuttamiseen ja uhrien oikeuteen tulla kuuluisiksi. Hurtig toteaa keskusteluyritysten kautta osoittaneensa vallan merkityksen moraalitodellisuuden rakentumisessa; hänen tulkintansa perusteella liikkeen johdolle koki julkisen huomion suuremmaksi kollektiiviseksi uhaksi kuin lasten kärsimykset.

Tutkimuksen aineisto koostuu media-tiedotteista, havainnoinnista, haastattelusta, kirjallisista yhteydenotoista ja epämuodollisista keskusteluista, mikä asettaa metodologisen haasteen. Hurtig on ammattinsa puolesta tutkimuskentän eli lastensuojelun sisäkehällä. Lisäksi tutkijan oma tausta vanhoillislestadiolaisuudessa tuottaa tutkittavien kanssa jaetun keskustuspinnan, jota liikkeen ulkopuolinen tutkija ei välttämättä olisi saanut. Tutkimusaineiston keruu ei siten vaatinut niinkään kirjoittajakutsuja tai haastattelupyynnöitä, vaan uhrin ja tapaukset ”tulivat tutkijan luo” lukuisien yhteydenottojen kautta sen jälkeen, kun tapauksia oli ollut esillä julkisuudessa. Yhteydenotot myös jatkuvat edelleen. Tässä mielessä Hurtig ajautui tutkimuseettisesti ajatellen hankalaan tilanteeseen, kun uhrin ja heidän läheisensä olivat omalla tavallaan myös autettavia ja heidän elämäntilanteensa vaati kenties puuttumista tai ohjausta ammattiauttajien pariin. Tutkija leimautui sekä uhrien auttajaksi että vanhoillislestadiolaisuuden käytäntöjen kriitikoksi. Jälkimmäisen leiman ansiosta väkivallan uhrin saattoivat toisaalta kokea helpommaksi hakeutua yhteyteen tutkijan kanssa. Tutkimuksellisesti arveluttavat rajatapaukset voidaan toki selittää pois sillä, että uhrin tarvitsevat apua ja kuulijaa nimenomaan liikkeen käytäntöjä tuntevan taholta. Tutkija joutui kuitenkin tekemään kompromissiratkaisuja, joista kaikkia hän ei katsonut onnistuneiksi.

Hurtig tuo tapauskertomusten avulla esiin väkivallan monet eri muodot. Uskonnollisessa yhteisössä väkivalta voi olla rakenteellista, henkistä, hengellistä, fyysistä ja seksuaalista. Lisäksi väkivallan muodot tietenkin limittyvät toisiinsa. Väkivaltaa lapsena kokeneen näkökul-

masta pahoinpitely jatkuu yhteisötasolla, jos asian mahdollisesti tultua ilmi se joko vaietaan tai kuitataan nopeasti anteeksi-antoon vedoten. Vanhoillislestadiolaisten kannanotoissa tosin puhutaan jo jokseenkin myöntämielisesti tekijöiden rikosoikeudellisesta vastuusta ja ammattiavun hakemisesta uhreille. Liike ei kuitenkaan ilmaise haluavansa ottaa vastuuta oppinsa vaikutuksesta. Keskeinen aiheen käsitte-lyä yhteisötasolla vaikeuttava ongelma näyttää Hurtigin tutkimuksessa palautuvan pitkälti liikkeen opillisiin asioihin, jotka tekevät väkivallasta rakenteellista. Yhteisössä viljelty anteeksiantamisen periaate voi uhrin kokemusmaailmassa mitätöidä teon ja vastuuttaa uhrin.

Miksi sitten vanhoillislestadiolaisessa liik-keessä ilmenee juuri seksuaalista hyväksikäyttöä? Hurtig nostaa esille yhtenä tekijänä sukupuoliroolien määräävyyden liikkeen perinteissä ja toimintatavoissa. Tutkijan tulkinnan mukaan naiselle lan-keaa äidillisen, uskollisen ja lempeän puolison sekä uhrautuvan seksuaalikumppanin rooli. Miehellä taas odotetaan ahkeran perheenelättäjän roolia, mutta hänen vaikeutensa hallita seksuaalisia viettejään nähdään anteeksiannettavana erehtyväsyytenä. Tulkinta on uskottava, joskin se perustuu enemmän haastatteluihin ja itse luotuihin diskurssikokonaisuuksiin kuin tutkimusteoriaan.

Toisen seksuaalisen väkivallan ilmeisen riskitekijän Hurtig liittyy vanhoillislestadiolaisuudessa yleisiin suurperheisiin. Elämä suurperheessä voidaan järjestää myös onnistuneesti eikä suurperhe itses-sään ole väkivallan aiheuttaja, kuten tutkija itsekin toteaa. Riskit liittyvät ennen kaikkea lasten jäämiseen ilman riittävä huomiota suuressa sisarusparvessa sekä

aikuisien ja lasten maailmojen eriytymiseen. Kun samaan aikaan lapsia opetetaan kuuliaisuuteen ja nöyryyteen, kasvatetaan perheissä hyväksikäytölle helpommin alistuvia lapsia ja nuoria.

Hurtig käy tulostensa analyysissä läpi myös väkivallan erityyppiset uhrit ja seuraukset. Tässä tapauksessa tärkeä huomio on se, että väkivallan kohtaavat paitsi kohde itse, tekijä ja kummankin lähipiirit, myös yhteisön jäsenet, jotka joko tietävät tai eivät tiedä väkivaltatilanteista. On ilmeistä, että ratkaisemattomat ja käsittelemättömät väkivaltakokemukset vahingoittavat uhria perustavanlaatuisesti. Olennaista on kuitenkin myös se, että yhteisö kärsii ratkaisemattomista, vaietuista tai muulla tavoin puutteellisesti käsitellyistä väkivaltatapauksista. Ne aiheuttavat haittaa sekä niille vanhoillisestadiolaisille, jotka haluavat uudistaa liikettä sisältä käsin, että niille, jotka kokevat olonsa tyytyväiseksi ja turvalliseksi liikkeen toiminnassa.

Vanhoillisestadiolaisuudessa on meneillään eräänlainen ”arabikevät”, sisäinen uudistusprosessi, josta kertovat monet viime vuosina ilmestyneet, liikkeen murrosta hahmottelevat julkaisut. Taivaan taimet -kirja palvelee tätä muutosprosessia antamalla tutkimustietoa. Sen toinen tärkeä funktio olisi myös toimia vanhoillisestadiolaisen liikkeen ja sitä ympäröivän maailman välisen kynnyksen madaltajana ja ymmärryksen lisääjänä esimerkiksi perheyön ja lastensuojelun ammattilaisten suuntaan. Tämän tehtävän toteutumista uhkaa aiheen ympärillä vellova kohu, jossa kuitenkin piilee myös mahdollisuus.

TYÖ, HOIVA JA PERHE JULKISEN JA YKSITYISEN RAJAPINNASSA

Milla Salin: *VTM, Yliopisto-opettaja, Sosiaalitieteiden laitos, Turun yliopisto*

Oinonen, Eriikka & Repo, Katja (toim.): *Women, Men and Children in Families. Private Troubles and Public Issues.* Tampere University Press, Tampere, 2013. 247 s.

Eriikka Oinonen ja Katja Repo tarttuvat toimittamassaan teoksessa aina ajankohtaiseen – mutta myös laajalti tutkittuun – aiheeseen eli työn, hoidon ja perheen välisiin kytköksiin. Teos on saanut alkunsa Tampereella vuonna 2011 pidetystä konferenssista ”Community, Work and Family: Actors, Structures and Theories”. Kaikki kirjan kahdeksan artikkelia on työstetty konferenssissa pidettyjen esitysten pohjalta. Artikkelit on jaettu kolmeen temaattiseen osioon, joista ensimmäisessä näkökulma on naisten erilaisissa rooleissa, toisessa miesten muuttuvissa rooleissa ja kolmannessa lapsissa sekä lapsuudessa. Artikkeleiden lisäksi kirjaan sisältyy Oinosen kirjoittama johdanto, joka toimii samalla yleisenä teoreettisena viitekehyksenä kirjan artikkeleille. Johdatteleva teoreettinen osio onkin paikallaan, sillä ilman sitä teoksen teoreettiset lähtökohdat olisivat saattaneet jäädä lukijalle pirstaleisiksi. Artikkeleiden teoreettisena viitekehyksenä hyödynnetään yhtäältä perheen (eli naisten, miesten ja lasten) paikkaa julkisen ja

yksityisen elämänalueen rajapinnoissa sekä toisaalta naisten ja miesten sukupuolirooleissa tapahtuneita muutoksia.

Naisten erilaisia rooleja tarkastellaan kahdessa artikkelissa. Näistä ensimmäisessä Aino Luotonen tutkii suomalaisen äitien paluuta töihin vanhempainvapaan jälkeen. Tulokset osoittavat, että äidit pyrkivät paitsi neuvottelemaan itselleen mahdollisimman ”sujuvan” töihin paluun, myös ottamaan huomioon työnantajiensa ja puolisoitensa näkemykset. Toisessa naisten rooleihin keskittyvässä artikkelissa Gina Gaio Santos ja Regina Leite tarkastelevat portugalilaisten akateemisten naisten kokemuksia työn ja perhe-elämän yhteensovittamisesta keskittyen erityisesti puolison tarjoamaan tukeen. Portugali maana tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman juuri naisten työssäkäynnin osalta. Verrattuna muihin Etelä-Euroopan maihin, naisten työssäkäynnillä – ja erityisesti kokoaikaisella työssäkäynnillä – on Portugalissa pitkät perinteet. Samoin naisten korkea koulutus tuo omat erityispiirteensä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen käytäntöihin. Ennako-oletusten mukaisesti tutkijat havaitsivat, että puolison tuella, tai sen puutteella, on merkittävä rooli naisten tilanteeseen. Mielenkiintoinen havainto on, että puolison tuen puuttuessa naiset pyrkivät kompensoimaan tuen puutteen muiden läheisten ja sukulaisten, kuten omien vanhempiensa tarjoamalla tuella lasten- ja kodinhoitonsuhteen.

Teoksen toinen osa keskittyy miesten muuttuviin rooleihin. Tätä tematiikkaa tarkastellaan kolmessa artikkelissa. Ensimmäisessä Anna-Lena Almqvist

ja Lars Dahlgren tutkivat ruotsalaisten isien motiiveja pitkän ja lyhyen vanhempainvapaan pitämiseen. Yksi päätuloksista on se, että äitien rooli isien vanhempainvapaan pitämisessä on edelleen hyvin merkittävä: tilanteissa, joissa nainen kannustaa puolisoaan pitkän vanhempainvapaan käyttöön, isän on se myös helpompi pitää. Kahdessa muussa miesten rooleja tarkastelevassa artikkelissa on keskiössä sukupolvien välinen tarkastelu eli kahden tai kolmen peräkkäisen miessukupolven tutkiminen. Julia Brannen, Ann Mooney ja Valerie Wigfall tutkivat sukupolvien välistä muutosta Isossa-Britanniassa, kun taas Berit Bradth ja Grete Overrein keskittyvät norjalaisiin maanviljelijöihin. Tästä huolimatta artikkelien tulokset ovat yllättävän samankaltaisia. Molemmissa artikkeleissa havaitaan miesten roolien muuttuneen erityisesti lasten hoivan suhteen niin, että miehillä on siinä aikaisempaa suurempi rooli. Huomattavaa kuitenkin on, että tapahtuneen muutoksen laajuus vaihtelee myös saman sukupolven miesten kesken. Tärkeä tulos on, että miesten roolissa tapahtuneista muutoksista huolimatta päävastuu hoivan tuottamisesta lankeaa edelleen usein naiselle.

Kirjan viimeiset kolme artikkelia käsittelevät lapsuutta. Kahteen edelliseen pääosiin verrattuna lopun artikkeleista muodostuu hieman hajanaisempi kokonaisuus. Johanna Mykkäsen ja Marja Leena Böökin tutkimus poikkeaa selvästi kirjan muista tutkimuksista, sillä sen lähestymistapa on menetelmällinen. Tarkastelun kohteena on valokuvaus tutkimusmenetelmänä erityisesti silloin, kun tutkittavat – ja valokuvien ottajat – ovat lapsia. Artikkelit tuo esille

uusia näkökulmia kyseiseen aineistonkeruumenetelmään ja sen soveltuvuuteen erityisesti lapsia tutkittaessa. Näkökulman erilaisuutta suhteessa muihin artikkeleihin ei kuitenkaan pohjusteta mitenkään, joten se tulee lukijalle yllätyksenä. Katja Repo keskittyy omassa artikkelissaan siihen, millaisia sosiaalisia merkityksiä suomalaiset äidit liittävät ”kotona hoidettavaan lapseen”. Näkökulma on mielenkiintoinen ja sitä peilataan suhteessa kahteen aiemmista tutkimuksista nousevaan ymmärrykseen lapsesta: toisaalta nykyään korostetaan aktiiviseen ja osallistuvaan lapseen ja toisaalta toisten hoivasta ja turvasta riippuvaiseen lapseen. Tuloksissa korostuu jälkimmäinen näkökulma. Tutkittavat äidit ovat itse kotihoidontuen käyttäjiä, mikä heijastuu luonnollisesti saatuihin tuloksiin – ja tämän tutkija myös tiedostaa. Viimeisessä artikkelissa Anna Maria Iffland tutkii lastenhoidosta käytyjä poliittisia keskusteluja Saksassa ja Norjassa. Tulokset osoittavat, että erityisesti Saksan poliittisessa diskurssissa korostetaan kaikkien lasten osallistumisesta varhaiskasvatukseen niin aikaisessa vaiheessa kuin mahdollista ja lisäksi kokopäiväisesti. Tulos on yllättävä siinä valossa, että Saksaa on perinteisesti pidetty yhtenä vahvimista mieselättäjämallin maista, joissa korostetaan erityisesti äitien osa-aikatyötä yhtenä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen keinona.

Kaiken kaikkiaan Oinosen ja Revon toimittama teos on mielenkiintoinen lukukokemus. Kaikissa teoksen artikkeleissa hyödynnetään kvalitatiivista tutkimusotetta ja yhtä lukuun ottamatta ne ovat yhteen maahan keskittyviä niin sanottuja case-tutkimuksia. Koska

lähes kaikissa artikkeleissa keskitytään vain yhteen maahan, jää laajempi eurooppalainen kokonaiskuva luonnollisesti hieman hajanaiseksi. Teos olisikin ehkä kaivannut loppuun jonkinlaisen kokoavan artikkelin, jossa erillisten tutkimusten antia olisi pohdittu laajemmassa kontekstissa tai suhteessa aloitusartikkelin teoreettisiin lähtökohtiin. Vaikka monien artikkeleiden tulokset ovat odotetun kaltaisia, ne tarjoavat erilaisia näkökulmia työn, hoivan ja perheen välisiin ajankohtaisiin teemoihin.

TOIMIJUUDEN EETOS JA HAASTE SOSIAALITYÖN ASIAKKUUDESSA

Sanna Laulainen: *YTT, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto, Sosiaali- ja terveysjohtamisen laitos*

Merja Sinkkonen: *YTT, HTM, yliopettaja, Tampereen ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma*

Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.):
Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vas-
tapaino, Tampere 2013. 540 s.

Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä -teos tarkastelee, millaisena sosiaalityön asiakkuussuhde – erityisesti asiakastoimijuus – hahmottuu suomalaisessa yhteiskunnallis-kulttuurisessa kontekstissa ja palveluverkostoissa tapahtuvissa kohtaamisissa. Kirjan toimittajat määrittelevät sen perusteokseksi, kattavaksi kuvaukseksi 2010-luvun sosiaalityön asiakastutkimuksesta, ja kiistatta yli 500 sivun laajuisen kokoelman sosiaalityön asiakkuuden toimijuuskuvasta 36 kirjoittajan voimin

täyttää tämän odotuksen. Samalla teoksen laajuus tuottaa erityisen haasteen: miten artikkeleista saadaan rakennettua perusteltu ja ymmärrettävä kokonaisuus?

Anneli Pohjolan juhlakirjana teoksen aiheet kiertyvät luontevasti Pohjolan tutkimusintressien ja -löydösten ympärille. Teoksessa avataan ja problematisoidaan asiakkuuden ja toimijuuden kytköksiä ja osallisuuden mahdollisuuksia niin arjen kokemuksina ja vuorovaikutuskäytänteinä kuin rakenteellisina ja yhteiskunnallisina tekijöinä. Teos kytkeytyy näin sosiaalityön ytimeen mutta puhuttaa laajempaakin lukijakuntaa sosiaalityön tutkimuksen ja ammatillisten intressien ulkopuolella. Itse tarkastelemme teosta erityisesti omien tutkimusintressiemme, eri positioihin kytkeytyvän dynaamisen ja pienen toimijuuden sekä eettisyyden näkökulmista. Teos etenee toimijuuden kontekstualisoinnista, yhteiskunnallisesta ja rakenteellisesta kehystämisestä, vuorovaikutuksen ja kohtaamisen tarkasteluun ja edelleen toimijuuden erilaisiin ilmenymiin osallisuuden vahvistajana. Teos käsittää 19 artikkelia, joista esittelemme seuraavassa muutamia esimerkkeinä teemakokonaisuuteen avautuvista erilaisista näkökulmista.

Mikko Mäntysaaren ja Tarja Pösön artikkeli ”Sosiaalityön aika ja asiakastutkimus” on mielenkiintoinen luotaus ajallisuuden merkitykseen sosiaalityön asiakastutkimuksessa. Tiiviissä kuvauksessa lukijalle välittyy näkymä tämän tutkimuksen lähihistoriaan ja tärkeyteen sekä siihen kontribuutioon, jonka Anneli Pohjola sosiaalityön tutkimuksen kentälle on tällä saralla tuonut.

Toimijuuden, erityisesti asiakastoimijuuden, käsitettä ja muotoja sekä asianajoa sosiaalityön orientaationa avaa Liisa Hokkanen artikkelissaan ”Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa”. Kyseistä artikkelia voisi lukijan kannalta pitää jonkinlaisena teoreettisena johdateluna koko kirjan pääteemaan, minkä vuoksi se on syytä nostaa tässä esille, vaikka kukin artikkeli toimijuuden teoreettisine tarkasteluineen muodostaakin aina itsenäisen oman kokonaisuutensa. Hokkasen artikkeli myös osoittaa, että toimijuuden teoreettinen tarkastelu on haastavaa ja vaatii tekijältä tietoisia näkökulmavalintoja ja perusteluja, jotta lukija ymmärtää, mihin valinnat nojaavat ja liittyvät.

Teoksen vahvuus on sen pyrkimys käytännönläheisyyteen, joka toteutuu erityisesti tutkimusesimerkkien kautta. Artikkeleissa käytetään runsaasti aineistositaatteja, mikä tuo sosiaalityön asiakkaiden äänen lukijoille hienosti esille. Esimerkiksi Heli Valokiven artikkeli ”Muistisairautta sairastava kansalainen vanhuspalveluissa” havainnollistaa koskettavalla tavalla muistisairaana vanhuksen toimijuutta (tai kansalaisuutta) arjessa. Se myös osaltaan muistuttaa meitä tutkimuksen teon haasteista ja siitä, miten tärkeää on pohtia asiakkaiden kokemusten kuulemisen ja välittämisen kysymyksiä. Myös Tarja Vierulan artikkeli ”Lastensuojelun asiakirjakäytäntöjen tahattomat seuraukset vanhempien kokemina” tuo asiakkaan äänen erityisellä tavalla esille ja muistuttaa siitä, miten paperinmakuinen dokumentointi on asiakkaan näkökulmasta herkkä ”taitolaji”, jossa raja tiedon välittämisen ja stigmatisoinnin kesken voi olla häilyvä ja neuvoteltavissa – joskaan ei täysin poistettavissa.

Teoksessa tuodaan esille näkyvää ja piiloista valtaa suhteessa toimijuuden mahdollistumiseen. Petteri Niemi pohtii varsin filosofisessa artikkelissaan ”Hyvä, paha valta” kiinnostavalla tavalla asiakkaiden toimijuuden ja osallisuuden kietoutumista valtarakenteisiin. Pahan vallan analyysin lisäksi hän arvioi vallan eettistä luonnetta. Etiikan näkökulmaa pidetään päätöksenteossa tärkeänä, mutta todellisuudessa meillä ei ole yksimielisyyttä edes etiikan luonteesta tai perustasta. Näin ollen yksilölliselle arvostelukyvyllä jää suuri rooli eettisessä arvioinnissa. Pahan vallan perinteisten muotojen sijaan Niemi suuntaa pohdinnan hyvän elämän edellytysten ympärille. Hyvän elämän edellytysten toteutumista kaventava vallankäyttö on tuomittavaa. Tällaista vallankäyttöä voidaan torjua pyrkimällä kumppanuuteen ja käyttämällä dialogisia työmenetelmiä.

Katja Valkama ja Harri Raisio käsittelevät artikkelissa ”Kansalaisraati – deliberatiivinen demokratia rakenteellisen sosiaalityön työmuotona?” sosiaalityön mahdollisuuksia lisätä kansalaisten ja erityisesti sosiaalityön asiakkaiden vaikuttamismahdollisuuksia ja siten yhteiskunnan demokraattisuutta. Vaikuttaminen on monilla tavoin läsnä sosiaalityössä. Sosiaalityön voidaan katsoa jo itsessään olevan vaikuttamista ihmisiin, puuttumista heidän asioihinsa. Toisaalta epäoikeudenmukaisen politiikan ja toimintatapojen vastustaminen, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, on yksi sosiaalialan keskeisiä eettisiä periaatteita. Kaiken kaikkiaan edistäessään yhteiskunnan heikko-osaisimpien osallisuutta edistää sosiaalityö myös deliberatiivista demokratiaa ja tätä(kin) kautta oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa.

Vaikka yhteiskunnassa tuntuu vallitsevan yhteinen tahtotila asiakkaiden toimijuuden vahvistamiseksi, on teoksessa tuotu esille myös kriittisiä näkökulmia liittyen aktiivisen kansalaisen ajatuksen ja kuluttajuusdiskursin ongelmallisuuteen sosiaalityössä (Ilmari Rostila ja Jukka Vinnurva; Suvi Raitakari ja Kirsi Juhila; Kati Närhi, Tuomo Kokkonen ja Aila-Leena Matties). Osallisuus ja aktiivinen kansalaisuus voivat sosiaalipalveluissa konkretisoitua myös kansalaisten velvollisuuksien lisääntymisenä ja asiakkaiden kohtelemisena yhä vahvemmin kohteina ja objekteina. Kirjan lopussa kyseenalaistetaan kokemusasiantuntijoiden todelliset vaikuttamismahdollisuudet. Teoksessa käsitellään myös sitä, kuinka marginaaliin jääminen tai joutuminen voi koskettaa asiakkaiden lisäksi myös sosiaalityön ammattilaisia.

Kokonaisuutena kirja on hieno luku-kokemus. Se käsittelee asiakkaiden osallisuutta sosiaalityössä perusteellisesti ja monipuolisesti. Samalla kirja on perusteoksena lukijalle kuitenkin varsin haastava, koska jokainen artikkeli on oma tutkimuksensa ja käsittelee toimijuutta uudessa kontekstissa ja uudesta näkökulmasta. Siksi kirja olisi kaivannutkin jonkinlaisen loppuluvun, jossa kirjan anti olisi koottu yhteen ikään kuin sosiaalityön asiakastoimijuuden jatkotutkimusavauksena. Kirjan ansio on kuitenkin sen suuri määrä toimijuutta aidosti käsitteleviä artikkeleja, jotka rikastavat ja problematisoivat asiakastoimijuuden kenttää eri puolilta sosiaalityöhön kytkeytyen. Suosittelemekin lämpimästi kirjaa kaikille sosiaalialaa tutkiville, sosiaalialalla opettaville ja työskenteleville sekä kaikille asiasta kiinnostuneille.